

dr. sc. Antonio Pehar

BiH – nakaradni lanci, vrzino kolo, labirint: Kako se osloboditi?

U ovom jedanaestom kalendarskom mjesecu kroz godinu vrijedno se prisjetiti dvaju nadnevaka koji su sudbonosno odredili modernu bosansko-hercegovačku državnost. Jedan je 25. studenog kada se obilježava Dan državnosti Bosne i Hercegovine, a povezan s odlukama Prvog zasjedanja ZAVNOBIH-a iz 1943. godine, održanog u Mrkonjić gradu. Drugi je 21. studenog iz 1995. godine, kada je u američkoj zračnoj bazi Wright-Patterson u Daytonu potpisan tzv. Daytonski mirovni sporazum kojim je zaustavljeno ratno razaranje u Bosni i Hercegovini, ali koji je ujedno i potvrdio državni kontinuitet Bosne i Hercegovine.

POVIJESNI put postojanja bosanskohercegovačke državnosti je jako dug, kreće se od srednjovjekovnog doba i krivudavo se probija kroz povijesni labirint sve do današnjih dana. Taj put bosanskohercegovačke državnosti je, kako rekoh, vrludav i krivudav, ali je važno reći nikad prekinut. Čak su krećući se tim povijesnim labirintom kroz to dugo vrijeme svojom mudrošću domaći ljudi nalazili prolaze i izlaze kojima su se povezivale epohe, i time je čuvan kontinuitet putovanja bosanskohercegovačke državnosti kroz vremena.

Ono što je u tom smislu bitno jest činjenica da o tome svjedoče brojni diplomatski spisi, ljetopisi, putopisi, državne isprave i brojni na papiru i u kamenu upisani svjedoci i svjedočanstva njene egzistencije i postojanosti. Sva ta svjedočanstva i svjedoci stručno su obrađeni i interpretirani u brojnim knjigama i monografijama.

Značaj Prvog zasjedanja ZAVNOBIH-a leži prvenstveno u činjenici da je tadašnjim odlukama Bosna i Hercegovina formalno obnovila svoju državnost nakon 1463. godine kada je pala pod upravu Osmanskog carstva. Tada je uz Rezoluciju o osnivanju ZAVNOBIH-a donijet i Proglas narodima Bosne i Hercegovine iz čijeg sadržaja uvijek i iznova treba podsjećati na rečeno kako je Bosna i Hercegovina jedinstvena i nedjeljiva država, ni srpska ni hrvatska ni muslimanska nego i srpska i muslimanska i hrvatska, zbratimljena zajednica koja jamči punu ravnopravnost tih triju naroda, ali i svih ostalih ljudi koji u njoj žive. Uz navedeni povijesni zaključak, na ovom zasjedanju su potvrđene i povijesne granice Bosne i Hercegovine. Istom prilikom odlučeno je da Bosna i Hercegovina bude jedna od šest ravnopravnih sastavnica jugoslavenske federacije.

Polu stoljeća nakon tih odluka donesenih u jeku Drugog svjetskog rata Bosna i Hercegovina opet se našla u ratnom vrtlogu raspadanja jugoslavenske federacije. Agresija započeta snagama JNA, a nastavljena djelovanjem paravojnih postrojbi ostavila je genocidan trag na biću Bosne i Hercegovine. Kovitlac tih ratnih zločina i razaranja uspio je prekinuti Daytonski mirovni sporazum potpisan 21. studenog 1995. godine nakon više pokušaja međunarodne zajednice da pregovorima zaustavi rat u Bosni i Hercegovini.

Povijest nas uči da je svaki rat imao svoje pobjednike i poražene. Agresija na Bosnu i Hercegovinu uistinu je prekinuta 1995. godine, ali u tom ratu nije poražena politika koja ga je i izazvala. Gledajući s današnje pozicije može se ustvrditi kako je Daytonski mirovni sporazum hemingvejski poručio nacionalnim političkim vodstvima – „Zbogom oružje“. Istodobno su predratni politički ciljevi, s jednako oštrom retorikom kao i prije rata, opstali na bosanskohercegovačkoj političkoj sceni sprječavajući razvoj demokratskih odnosa te stabilizaciju države i društva.

Naime, pristup svih međunarodnih posrednika i pregovarača bio je suštinski pogrešan, jer je uspostavio i verificirao etnički kriterij i teritorijalizaciju nacionalnih interesa kao vrhunaravni u traženju političkog rješenja i zaustavljanja rata u Bosni i Hercegovini. Dakle, uzrok agresije i ratnih sukoba postao je kriterij za traženje mirnog rješenja i državnog uređenja Bosne i Hercegovine.

Četvrt stoljeća nakon potpisivanja tog sporazuma kojim je nametnuto političko uređenje i samim tim društveni odnosi trebamo se zapitati kakva to Bosna i Hercegovina postoji kao država?! Država postoji, ali neuređena i nefunkcionalna. Zašto? To je logično i potrebno pitanje koje traži odgovor. Brojne politološke i sociološke analize nedvojbeno upućuju da je krivac nefunkcionalnosti Bosne i Hercegovine kao države upravo Daytonski mirovni sporazum. Može se slobodno reći kako je tim sporazumom uspostavljeno primirje, ali ne i završen rat.

Daytonskim sporazumom utvrđen je novi tekst državnog ustava čija nakaradnost seže do izostavljanja određenja uređenja države tako da ju se označi kao Republiku. Istim je sporazumom derogiran Ustav Republike Bosne i Hercegovine s kojim je ta država zadobila međunarodno priznanje i primljena u članstvo Ujedinjenih naroda. Nakaradni lanac kojim je Bosna i Hercegovina zatvorenički vezana za patos impregniran sukobima i mržnjom ojačan je karikama – činjenicama da taj nametnuti ustav nikad nije ratificiran u predstavničkom tijelu Bosne i Hercegovine, a niti je ikad službeno preveden s engleskog jezika.

Na tragu svog prethodnika na dužnosti, zemljaka i istog podrijetla Wolfganga Petricha, koji je svojedobno izjavio kako je „Dayton“ za Bosnu i Hercegovinu odavno postao luđačka košulja, sadašnji Visoki međunarodni predstavnik Valentin Inzko nedavno je u jednom sarajevskom dnevnom listu iznio vlastitu spoznaju kako Bosna i Hercegovina mora mijenjati ustav da bi dosegla suvremene demokratske standarde i uklonila diskriminaciju svojih građana zasnovanu na etničkim kriterijima prilikom participacije na državnim izborima i obnašanja vlasti. Gospodinu Inzku, šutljivom i samozatajnom diplomatu, inače obilno plaćenom, trebalo je više od jedanaest godina da dođe do takvog zaključka. Naravno, treba ga i osobno kriviti za njegovu novčano obilno honoriranu šutnju i pasivnost glede ukupne državne i društvene problematike u Bosni i Hercegovini koja nije zavrijedila niti jednog njegovog konkretnog poteza na tragu njezina rješavanja.

Nerješavanje problema seže i do početnog posredovanja međunarodne zajednice u zaustavljanju agresije na Bosnu i Hercegovinu. Naime, pristup svih međunarodnih posrednika i pregovarača bio je suštinski pogrešan, jer je uspostavio i verificirao etnički kriterij i teritorijalizaciju nacionalnih interesa kao vrhunaravni u traženju političkog rješenja i zaustavljanja rata u Bosni i Hercegovini. Dakle, uzrok agresije i ratnih sukoba postao je kriterij za traženje mirnog rješenja i državnog uređenja Bosne i Hercegovine. Ako nakon završetka rata

Nacionalne političke elite i njihova kamarila nemaju interesa preispitivati postojeći model državnog uređenja, jer uspješno mogu alatima korupcije, nepotizma, klijentelizma servisirati nacionalni stroj koji učinkovito prelijeva učinke rada i dohotka izmanipuliranih pojedinaca u njihove privatne sehare i škrinje.

Ovo se vrzino kolo dade prekinuti jedino od strane kolovođe, a kolovođa je međunarodna zajednica koja je i pvela to gluho kolo.

1995. godine kažemo da su ratni pobjednici oni koji su sačuvali državnost Bosne i Hercegovine, istovremeno moramo priznati da nije poražena politika koja je uzrokovala agresiju i rat, pa se i vinovnici takve politike koji su razarali mogu smatrati pobjednicima. Ujedno je u tome i glavni problem nedovršavanja državne izgradnje i funkcionalnosti Bosne i Hercegovine. Kako skinuti „luđačku košulju“, kako se osloboditi nakaradnih daytonskih lanaca, kako pružiti mogućnost normalnog življenja ljudi u Bosni i Hercegovini. Jednostavno pitanje i težak odgovor, ili možda, teško pitanje i jednostavan odgovor! To ovisi o namjerama onih koji trebaju ponuditi odgovor. Nacionalne političke elite i njihova kamarila nemaju interesa preispitivati postojeći model državnog uređenja, jer uspješno mogu alatima korupcije, nepotizma, klijentelizma servisirati nacionalni stroj koji učinkovito prelijeva učinke rada i dohotka izmanipuliranih pojedinaca u njihove privatne sehare i škrinje. Mali čovjek, u žrvnju tih nacionalnih strojeva, strahujući za svakidašnju egzistenciju, svjesno podupire bogaćenje vrhovnika nacionalnih elita. Taj mali čovjek upravo je i nemoćan, jer mu je preostao samo ulični bunt kako bi manifestirao svoje neslaganje, ali je svjestan narodne mudrosti da dok psi laju karavane prolaze.

Ovo se vrzino kolo dade prekinuti jedino od strane kolovođe, a kolovođa je međunarodna zajednica koja je i pvela to gluho kolo.

Ipak, i malom čovjeku vrijedi ovom prilikom poslati poruku. To ću učiniti prisposodobom, a ne „teškim“ teoretiziranjem. Antički mit o labirintu vezan je uz atenskog junaka Tezeja koji je na Kretu došao dokrajčiti čudovišnog Minotaura, pola čovjeka-pola bika. Tom Minotauru Atenjani su bili prisiljeni žrtvovati svoje mladiće i djevojke. Zahvaljujući spasonosnoj niti koju mu je dala kraljeva kći Arijadna, Tezej je uspio naći izlaz iz labirinta nakon što je pobijedio Minotaura. Simbolički Tezej je heroj koji predstavlja svijest što ulazi u životnu borbu s onim nižim animalnim u sebi i u bici pobjeđuje pomoću Arijadne koja simbolizira dušu (ono više Ja). Dakle, heroj je onaj koji nadahnut dušom pobjeđuje vlastite niže aspekte i/ili interese.

Takvim pristupom brojnih pojedinaca – ljudi, može se složiti lijep mozaik. Činjenica je da on nastaje kao složeno događanje i slaganjem raznobojnih kamenčića ili komadića keramike odnosno stakla. Kao što mozaik služi za dekoraciju arhitektonskih površina još od rimskih vremena, tako se isto slaganje mozaika pojedinaca koji poput Tezeja pobjeđuju Minotaura i nalaze izlaz iz labirinta mogu dekorirati zdravi i dobri društveni odnosi. Izbor je na svakom od nas!